№ 175 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 14 — 1903 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 14 № 175

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թղթակցում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Adresse Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նոր վերելք դէպի Արարատ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կանացի ստեղծագործութեան մասին. Փոքրիկ նկատողութիւններ, Նամակ Ջիբրայէլի գաւառից. Նամակ Նոր-Բայազէտից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ի՞նչ է կատարվում Մակեդօնիայում. Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ճանապարհից.

ՆՈՐ ՎԵՐԵԼՔ ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ

Այսօր երեկոյեան ճանապարհորդների մի ստուար խումբ ուղևորվում է Սուրմալուի գաւառը կատարելու մի նոր վերելք դէպի Արարատի գլուխը: Այդ խմբի մէջ կան մասնագէտներ, որոնք մտադիր են անել օդերևոյթաբանական, հողագիտական և ուրիշ ուսումնասիրութիւններ և հարստացնել Արարատի հետազօտութեան նիւթերը, որոնք մինչև այժմ դեռ շատ աղքատ են:

Վերջին վերելքները, որոնք տեղի ունեցան Պաստուխովի արշաւախմբի ձեռքով և անցեալ տարվայ ճանապարհորդների միջոցով, տուին Արարատի վերելքներին բոլորովին նոր բնաւորութիւն: Այդ արշաւախմբերը ցոյց տուին, որ վերելքները կարելի է կատարել կանոնաւոր կերպով և մի և նոյն ժամանակ իրագործել մի շարք հետազօտութիւններ: Նրանք մի և նոյն ժամանակ ցոյց տուին, որ ապագայի համար կարելի է մշակել վերելքներ կատարելու ուղեցոյցներ, նշանակելով հանգրստութեան տեղերը և գծագրելով ուղևորութեան շաւիղները: Իսկ ժամանակով կարելի կը լինի նաև շինել որոշ տեղերում փոքրիկ պատսպարաններ ճանապարհորդների համար:

Այժմ երբ վերելքները սկսում են ստանալ աւելի կանոնաւոր ձև և երբ Արարատի գլուխ բարձրանալը դուրս է եկել չափազանց պատահական մի ձեռնարկութեան բնաւորութիւն կրելուց, պէտք է ոյժ տալ նրա գիտական մասին և աշխատել կազմակերպել Արարատի թէ վերին և թէ ներքին շրջանների լիակատար ուսումնասիրութիւնը: Ներկայ արշաւախմբի մէջ կան պատրաստված մարդիկ այդ տեսակէտով և մենք շատ ուրախ կը լինէինք, որ նա կարող լինէր մի քայլ առաջ տանել ուսումնասիրութեան կազմակերպութեան գործը:

Շատ լաւ կը լինէր, եթէ ներկայ արշաւախումբը ուշադրութիւն դարձնէր և այն սառցակոյտերի վրա, որոնք գտնվում են ս. Յակոբի ձորում: Այդ սառցակոյտերը արտաքին տեսքից նման են բլուրների, բայց բաւական է հողի վերևի մասը մի քիչ փորել, որ տակը բացվի սառցի զանգուածը: Մենք առիթ ենք ունեցել տասներկու տարի սրանից առաջ տեսնել սառցակոյտերից բաղկացած հողաթումբերը: Ինչպէս յայտնի է «Մշակի» մէջ տպված մի փոքր լուրից, այս տարի սառցակոյտերը տեղից շարժվեցին և մասնաւոր աւերումներ գործեցին: Ցանկալի է իմանալ, թէ ինչ բնաւորութիւն ունէր սառցակոյտերի այդ շարժումը և արդեօք նա կա՞նգ է առել, թէ պէտք է ունենայ շարունակութիւն ապագայում: Այդ հարցը քննելու համար արշաւախումբը պէտք է վերադարձին ուղղվի դէպի ս. Յակոբի աղբիւրը, որի մօտ գտնվում են սառցակոյտերը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԱՑԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Կանացի ստեղծագործութիւնը, ասում է «Русск. Вѣд.» լրագիրը,—սկսում է հեղեղել գրականութիւնը: Կանանց գրչին պատկանող վէպեր, պատմուածքներ, նովէլլաներ, յիշողութիւններ լոյս են տեսնում մամուլի մէջ ահագին քանակութեամբ, մրցելով տղամարդկանց գրուածքների հետ և երբեմն մինչև անգամ նսեմացնելով նրանց: Անգլիան և Գերմանիան վաղուց արդէն գտնվում են կանացի գրական «հեղեղի» ալիքների տակ. այդ ալիքների մէջ սկսում է խորասուզվել և Ֆրանսիան. Նրանց ահագին տեղատւութիւնը զգում է և Ռուսաստանը: Գրականական ստեղծագործութեան միայն մի քանի շրջանները, ըստ երևոյթին, անհասանելի է մնում կանանց մեծամասնութեան համար: Ի՞նչ ապագայ է խոստանում կանացի այդ շարժումը գրականութեան մէջ: Ձեռք կը բերէ արդեօք այստեղ կինը հաւասար տեղ տղամարդի հետ: Պէտք է արդեօք ուրախութեամբ նայել այդ շարժմանը, թէ, շատ կարելի է, դրա մէջ պէտք է տեսնել գրականութեան առաջիկայ անկումը:

«Ես այդ փաստը գեղեցիկ եմ գտնում ամեն տեսակէտից. ես ոչինչ անյարմարութիւններ, անախորժութիւններ և վտանգներ չեմ տեսնում այդ շարժումից»,—ասում է Ֆագէ իր «Femmes auteurs» գրուածքի մէջ: Կանայք,—ասում է նա,—բնածին գրականագէտներ են: Նրանց նամակներ գրելու ընդունակութեան մասին, նրանց գերազանցութեան մասին խօսում էին դեռ Լաբրիւյէր և Վօլտէր: Նա, ով լաւ նամակներ է գրում, կարող է վատ տաղանաւոր գրող կամ ոչ այնքան ընդունակ դրամատուրգ լինել, բայց, համարեա ճիշդ կարելի է ասել, որ նա կարող է վէպ գրել, «եթէ ոչ զօրեղ, եթէ ոչ լաւ կազմված, բայց գոնէ ախորժելի»: Միւս կողմից կանայք,—շարունակում է Ֆագէ,—ծնված են հոգեբաններ և մօրալիստներ լինելու: Նրանք գիտեն դիտել մանրամասն և ճիշդ: Նրանց ընտելացրել է այդ բանին զարաւոր կռիւը տղամարդու ոյժի հետ. պարտաւորված լինելով հակադրել այդ ոյժին ճարպիկութիւնը, կանայք ուսումնասիրում էին, դիտում էին, հետամուտ էին լինում տղամարդուն, ընտելանում էին կարդալ նրա մտքերը աչքերում, դիմագծերի խաղի մէջ, շարժումների մէջ: Այդ շնորքը, որ ստեղծված էր կնոջ ստրկական դրութեամբ, միայն երկու սեռերի հաւասարութեան ժամանակ, նա կարող է անհետանալ, բայց առ այժմ նա գոյութիւն ունի: Նրանք կարողանում են, բացի դրանից, դիտել իրանց: Իրանց նամակների մէջ նրանք շատ են խօսում իրանց մասին, իսկ նրանց վէպերի մէջ գլխաւոր հերոսը լինում է կինը:

Եթէ, այդպիսով, կանայք ծնված են գրողներ, դիտողներ, հոգեբաններ, բնական է, որ նրանք նուիրվում են գրականութեանը և առաւելապէս վիպական գրականութեանը: Լիրիքական բանաստեղծութիւնը և վէպերը—ահա թէ ինչ պէտք է լինի նրանց շրջանը: «Ես նայում եմ այդ շարժման վրա մեծ բաւականութեամբ,—ասում է Ֆագէ:—Վատ է, երբ տղամարդը կանացի յատկութիւններ է ընդունում, բայց ամենևին վատ չէ, եթէ կինը աւելի առնական է դառնում»:

Սակայն, մեր մէջ ասած, տղամարդ էլէգիական բանաստեղծը, տղամարդ—վիպասանը չէ՞ ներկայացնում արդեօք մի տեսակ կին-տղամարդ: Յամենայն դէպս, դա մի մարդ է, որը որոնում է կանանց ծափահարութիւններ և զբաղվում է մի աշխատանքով, որը մանաւանդ դուր է գալիս կանանց: Էլէգիական բանաստեղծը, եթէ նա միայն աչքի ընկնող մեծութիւն չէ, վիպասանը, եթէ նա միայն Բալզակ չէ և Ֆլօբէր չէ,—շատ կարելի է, կատարելապէս կին-տղամարդ չէ, բայց յամենայն դէպս մի փոքր կանացիութիւն ունի:

Վէպեր գրող կինն ես ձեռք է բերում տղամարդու մի քանի յատկութիւններ: Թողնել դաշնամուրը, կար ու ձև կամ ջրանկարը՝ վէպ գրելու համար, դա նշանակում է արդէն մի փոքր միտք մտցնել իր կեանքի մէջ: Բայց հէնց որ էլէգիական բանաստեղծութիւնը և վէպը սակաւ առ սակաւ կանացի արհեստներ կը դառնան, նրանք կը դադարեն գրաւել դէպի իրանց տղամարդ հեղինակներին: Այժմ արդէն ֆրանսիական գրականութեան մէջ Ֆագէ մեծ պահանջներ է նկատում, որ անվում է գրականագէտ-տղամարդուց: Նրանից պահանջում են, որ նրա վէպը աւելի լինի, քան վէպը: Նրանից պահանջում են գաղափարներ, տէզիսներ, ընդհանուր տեսութիւն, բարքերի խորին ուսումնասիրութիւն, մի տեսակ ժողովրդագրական աշխատանք: Այդ բանը զգում են իրանք հեղինակները, և նրանցից լաւագոյնները չեն վստահանում այնպիսի վէպեր գրել, որոնք լինէին միայն վէպեր և չը թոյլ տային մտածել: Ցնդի է ունենում աշխատանքի բաժանումն. տղամարդկանց բաժին է ընկնում զօրեղ մտքի գործը (միայն ծայրայեղ անհրաժեշտութեան դէպքում վէպի ձևով), կանանց՝ սանտիմէնտալ պատմուածքը: Իհարկէ, մեծ էլէգիական բանաստեղծը այնուամենայնիւ էլէգիական մեծ բանաստեղծ կը դառնայ, ի հարկէ, մեծ վիպասանը,—ասպագայ Դիկկէնս, Տօլստօյ կամ Բալզակ,—այնուամենայնիւ մեծ վիպասան կը լինի, և աւելի էլ լաւ: Բայց սովորական միջին գրուածքը, լաւ ռոմանսները կամ սրտաշարժ վէպերը կնոջ գործը կը դառնան: Այդ պէտք է ցանկալ,—վերջացնում է Ֆագէ:

ՓՈՔՐԻԿ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սրտի մի առանձին ուրախութիւնով այսօր պէտք է արձանագրեմ Թիֆլիսի ժողովարանի աւագների բռնած դիրքը դէպի ժողովարանում ներկայացումներ կազմակերպող սիրողները: «Մշակ» № 138-ում, խօսելով այդ ներկայացումների մասին, հաղորդել էինք, որ սիրողներից ընտրված մասնաժողովը դիմել է աւագներին, որպէս զի նրանք նիւթապէս աւելի օգնեն, ի նկատի առնելով նախորդ տարվայ դեֆիցիտը:

Աւագները՝ պահանջելով սիրողներից լինելիք ծախսերի նախահաշիւը՝ միաձայն որոշել են, անկախ ներկայացումների մուտքից, ամբողջապէս իրանց վրա վերցնել այդ բոլոր ծախսերը և սիրողներին ազատել նիւթական հոգսերից, մի և նոյն ժամանակ մի պատկառելի գումար են յատկացրել բեմական դեկորացիաների և բարեզարդութեան համար, որը շատ նկատելի պակասութիւններից մէկն էր կազմում անցեալ տարի. բացի այս նրանք ուզում են տեղեկութիւն ունենալ կազմուելիք բէպէրտուարի մասին:

Ժողովարանի աւագների ներկայացումներին նպաստելու պատրաստակամութիւնը մի կողմից...

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՑ

VI

ԿԱՐՍ

Ես միայն Կարադաղն է: Նա գտնվում է հիւսիս-արևելեան ծայրում: Այդտեղից լեռնային բարձրութիւնը, հետզհետէ բարձրանալով, ձգվում է դէպի արևմուտք, ապա դէպի հարաւ է գնում: Հարաւային կողմից էլ մեծ-մեծ բլուրներ կան, որոնք ամբողջացնում են երեք կողմից բարձրութիւններով պաշտպանված բերդի տեսարանը: Եւ բնական այդ վիթխարի պարսպի գլուխը պսակում են մի շարք մարտկոցներ և ամրութիւններ: Ռազմական ժամանակակից բոլոր միջոցներով զինված այդ ամրութիւնները, ինչպէս ասում են, այն դրութեան են հասցրած, որ Կարսը վերցնելու ոչ մի հնար չը կայ:

Ամրութիւնների այդ պինդ աշխարհը հարաւ-արևմտեան կողմից մտնում է Կարս-Չայը, բայց ուղիղ չէ շարունակում իր հոսանքը, այլ պտոյտ գործելով, քերում է արևմտեան բարձրութիւնների ստորոտները. այդտեղ բարձրանում է միջնաբերդը, մի ժայռոտ, մեծ թումբ, որի կողերը գետի կողմից ուղղաձիգ են, պատի պէս ցցված, իսկ արևելեան կողմից աւելի թեք ու դիւրամատչելի են: Վերջին պատերազմի ժամանակ միջնաբերդը համարեա ոչ մի դեր չը կատարեց քաղաքի պաշտպանութեան գործում, քանի որ աւելի ցածր է, քան շրջապատող բարձրութիւնները և ենթարկվում էր ռմբակոծման այդ բարձրութիւնների գլխից: Բայց հին ժամանակներում բուն Կարս ամրոցը այս միջնաբերդն է եղել: Նրա արևելեան ամբողջ լանջը շրջապատված է եղել հաստ պարիսպներով, որոնցից այժմ փոքրիկ հետքեր են մնացել: Այս շրջապատի մէջ էլ, ի հարկէ, ամփոփված է եղել քաղաքը,—մի փոքրիկ քաղաք, որի զարդը եղել է մեր Աբաս թագաւորի կառուցած հոյակապ մայր-եկեղեցին, որ այժմ ռուսներին է պատկանում: Եկեղեցին շինված է միջնաբերդի ստորոտի մօտ. նա ամբողջովին սև քարերից է և գրաւիչ իր պարզ ճարտարապետութեամբ, իր բարձր ու ամուր պատերով, որոնք ահա ինն դար է, արհամարհում են ժամանակի ծանրութիւնը, ժանիքները, թողնում է շատ վեհ տպաւորութիւն:

Հայերը ունեն երկու եկեղեցի, որոնցից մէկը հին է և գտնվում է բերդի արևելեան ծայրում: Ինկապէս դա մատուռ է, որի մէջ մի քանի հոգի միայն կարող են կանգնել: Հին ժամանակներում, երբ հայութիւնը իր մտաւոր և կուլտուրական շնորհքը եկեղեցիներ կառուցանելու մէջ էր ցոյց տալիս, այսպիսի մատուռները կամ տոհմային գերեզմանոցներում էին շինվում կամ պարզապէս տոհմային աղօթարաններ էին: Այժմ այդ փոքրիկ, բայց ամուր շինութիւնը եկեղեցի է Կարսի մի ամբողջ թաղի համար—աղքատների թաղի համար: Զարմանալի չէ.—Ալէքսանդրօպօլում և Կարսում աղքատները, գոնէ կրօնական գործերի մէջ, խնամքով բաժանված են միւս դասակարգերից:

Կարսի այն թաղը, որ յատկացրած է աղքատներին, շարունակում է կրել իր հին թիւրքական անունը—Բայրամ-փաշա: Նա համարեա քաղաքից դուրս է, գտնվում է այն ճանապարհի վրա, որ տանում է Կարադաղի բարձրութեան ստորոտով: Այդտեղ տպաւորված է ամենադառն մերկութիւնը: Փոքրիկ խրճիթներ, աղբ ու անկարգութիւն—մի խօսքով գիւղ, կպած քաղաքի կողքին: Բնակիչները մեծ մասամբ թիւրքահայ փախստականներից: Միակ գործունէութիւնը, որ կարելի է նկատել այդ մոռացված, թշուառ անկիւնում, աթար պատրաստելն է: Կանայք են աթար պատրաստողները. նահապետական այդ վառելիքի համար նրանք ունեն միայն մի գործիք—իրանց մերկ ոտները, որոնցով կոխկռտում են անասունների աղբը, ապա փռում են ցեխի պէս դարձած զանգուածը, չորացնում են, տալով կտորներին աղիւսի կերպարանք: Արդեօք բացի այդ աղիւսներից՝ ուրիշ հարստութիւն ունի՞ն Բայրամ-փաշայի աղքատները.—չը գիտեմ: Ես տեսայ մի քանի կանանց, որոնք աշխատում էին աթարի դաշտում, եթէ կարելի է այսպէս անուանել մշակութեան այդ տեղերը: Խոստովանում եմ, ինձ վրա ծանր տպաւորութիւն թողեց այդ աշխատանքը: Չը գիտեմ ինչու, ինձ թւում է թէ գեղջկուհին աւելի գրաւիչ է, երբ աշխատում է այգու ծառերի, կանաչ բանջարանոցների մէջ: Ծաղկաւէտ, կենդանիների աղբը, օրերով ոտներն ու ձեռքերը այդ շաղախի մէջ պահել,—դա հարկաւոր բան է անփայտ տեղերի համար, բայց ոչ մի ժամանակ չէ կարող գրաւիչ, գեղեցիկ գործ համարվել: Գուցէ պատճառներից մէկն էլ այն է, որ աղբերի այդ ահագին կոյտերի մէջ կնութիւնը իր աղքատութիւնը, իր ժլատութիւնն է ցոյց տալիս, իսկ մարդը—իր անճարութիւնը...

Կարսը երեք մասի է բաժանվում—հին և նոր: Հինը թիւրքական արևելքն է. կպած բարձրութիւնների լանջերին, կուչ եկած, կեղտոտ ու

միջ, միւս կողմից սիրողների եռանդուն աշխատութիւնը, որի ապացոյցն են զանազան նոր յատուկ թարգմանութիւնները, մեզ յոյս է տալիս նախապէս գուշակելու, որ այս սեզօնին ևս ժողովարանի ներկայացումները կը արժանանան այնտեղի անդամների ուշադրութեանը և անցեալ սեզօնի նման բազմաթիւ յաճախորդներ կունենան։

Մեզ մնում է սիրողների ուշադրութիւնը դարձնել մի կարևոր հանգամանքի վրա՝ այն է որ աւելի ուշադրութեամբ և լրջութեամբ սովորեն և ուսումնասիրեն իրանց առանձնած դերերը, քանի որ նրանք արդէն ունեն բաւականաչափ հմտութիւն, մի ամբողջ տարվայ աշխատութեան անցեալ և այն, ինչ որ անցեալ տարվայ սեզօնին կարելի էր ներելի համարել, այժմ արդէն դժուար է այդպէս դատել։ Բացի այս պէտք է խումբը ստուարացնել նոր նոր կանացի և տղամարդկանց ոյժերով, որովհետև ներկայացման հետաքրքրութեան աջողութիւնների մէկը կազմում են նոր դերակատարները։

Թող ներուի մեզ մի յանդուգն ցանկութիւն յայտնել, որ ժողովարանի անդամները իրանց համակրանքը դէպի սիրողների ներկայացումները շօշափելի դարձնեն հաւաքելով կամաւոր նուէր հօնորարի և կօնկուրսի համար այն ինքնուրոյն պիեսների համար, որ կը գրուեն յատկապէս ժողովարանի բեմի համար։

Անյուշ

ՆԱՄԱԿ ՋԻԲՐԱՅԷԼԻ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Հաղրութ, օգոստոսի 6-ին

Ջիբրայէլի և մասամբ Շուշու գաւառի ժողովուրդը սարսափահար դրութեան մէջ էր իր վաղեմի և մշտնջենաւոր թշնամուց-մորեխից, երբ նրա վար ու ցանքերի մէջ յայտնվեց մի այլ, աւելի սարսափելի պատուհաս երկրագործի համար. այդ պատուհասը դաշտային մուկն էր։ Նա յայտնվեց դաշտերում մորեխը անհետանալուց յետոյ և այդ անկոչ հիւրի երևալը մեծ իրարանցում և սարսափ տարածեց գիւղացիների մէջ։ Գիւղացիները ամեն կերպ աշխատում էին ժամանակից վաղ ժողովել իրանց արտերը մկների երկիւղից, սակայն այդ միջոցն էլ չը սահմանափակեց վտանգը, որովհետև նրանք մորեխի պէս կանգնած արտերով չեն բաւականանում, այլ վնասում են կալերում ժողոված խուրձերին և տներում թագցրած ամեն մի պիտոյքին։ Ես մի տեղ տեսայ ժողոված խուրձեր, որոնք մկների արշաւանքին էին ենթարկվել. նրանից այլ ևս խուրձ չէր կարելի ասել, մնացել էին միայն ցորենից զուրկ չոր ու ցամաք ծղօտներ։

Սկսած Աղդամ կոչված Աւանից (Շուշուայ գաւառ) և համարեա բոլոր դաշտավայրերում Ջիբրայէլի գաւառում բնակված է մեր առանց այդ էլ պատուհասներից սնանկացած գիւղացու թշնամին-դաշտային մուկը։ Այս տարի եղել են գիւղացիներ, որոնք իրանց արտերը մի կերպ ազատել են, բայց եկող տարվայ համար ոչ ոք իրան ապահով կարծել չէ կարող, քանի որ մուկը այս տարվայ ընթացքում կարող է կրկնապատկվել և այն ժամանակ պատուհասը աւելի կը մեծանայ։ Մկները փչացնելու միակ միջոցն է զանազան վարակիչ հիւանդութիւններով վարակել. այդ նպատակով կառավարութեան կարգադրութեամբ, գիւղացիների ասելով, փորձեր արված են, բայց դժբախտաբար անաջող են անցել։

Տարվայ բերքը Ջիբրայելի գաւառում, եթէ չը հաշւենք դաշտավայրերում մկների հասցրած վնասը, բաւարար էր, մանաւանդ բօժոժը չատ լաւ էր. նա ծախվում էր 15—16 րուբլի պուդը։ Նուխու գաւառում նա ծախվել է 18—19 րուբլով պուդը։ Գների այդքան զանազանութիւնը մի քանի շահ ունեցողների գործն է։ Քանի տարի է մեզանում բօժոժը այս գինը չէ ունեցել, բայց ինչ արած, երբ օգտվողը դարձեալ վաշխառուն է։ Օրինակ այս տարի Հաղրութ գիւղում մի պարոն չարունակ գիւղացիներից բօժոժ է գնել 16 րուբլով պուդը, իսկ վաճառել է գործարանատէրին 15 րուբլով, այդ դէպքում ևս նա իր վաշխառուական %-ը վաստակել է, թէ ինչով կարելի է այդպիսի տարօրինակ դէպքը բացատրել, ես ինձ անկարող եմ համարում։

Խաղողի այգիները Հաղրութ գիւղում և նրա շրջակայքում զգալի կերպով վնասվել են. ազատվել են միայն այն այգիները, որոնց ծծումբ են փչել որոշ ժամանակներին և որոշ կանօններով. պարզ երևում է, որ ծծումբ փչելը և պղնձէ արջասպ (МѢДНЫЙ КУПОРОСЪ) սրսկելը ազատում է հիւանդութիւններից. սակայն ցաւելով պիտի ասեմ, որ չատ քիչերն են այդ միջոցին դիմում, թարձելով իրանց յոյսերը Աստուծու վրա։

Հաղրութ գիւղում ահա երկրորդ տարին է, որ սկսել են շինել տեղիս երկդասեան դպրոցի համար սեփական շինութիւն. այդ շինութիւնը ծրագրված էր 14,500 րուբլի, որից պետական գանձարանը օժանդակել է 1500 ր., իսկ մնացածը վճարել են Հաղրութի և Կամրակուզի հասարակութիւնները։

Գ. Տէր-Սրապիոնեանց

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ

—

Օգոստոսի 10-ին

Խոտի հունձը վերջացաւ. արդիւնքը բաւարար կարելի է համարել, մանաւանդ այն մասերում, որոնք տարածվում են լեռնադաշտերի հարաւային կողմերի վրա։ Այսպիսի խոտաւէտ տարի չատ քիչ է պատահում. ամբողջ քաղաքը կորած է խոտի դէզերի և բարդոցների մէջ, որոնք խնամքով դիզված են բակերում, տանիքներում և տների կտուրների վրա։ Խոտահունձից անմիջապէս յետոյ արդէն սկսել են քաղել նաև հացաբոյսը։ Առ այժմ չենք կարող մի որոշ բան ասել հացահատիկների արդիւնքի՝ թէ քանակութեան և թէ որակութեան մասին։ Բայց ըստ երևոյթին տարվայ բերքը միջակից ոչ միայն բարձր, այլ և լաւ կարելի է համարել։ Աւելի հաստատ տեղեկութիւն ունենալու համար իմ տեսածների վրա հացի արդիւնաբերութեան վերաբերմամբ, հարցրի մի քանի երևելի հողագործներից, թէ ինչ տեսակ են այս տարվայ հացերը։—«Խօսք չունեն—պատասխան տուեցայ—եթէ Աստուած ազատ պահէ սառումից, այս տարվայ պէս հացով տարի չատ չենք տեսել»։ Այո, երբ հացաբոյսը ազատ մնայ բնական պատահարներից, քանի որ դեռ նոր-նոր են սկսել հասունանալ և քաղելուն արժանանալ, ահագին տարածութեամբ ցորենի, գարու, հաճարի, սորուկի, կտաւատի և այլ արտեր, այն ժամանակ արդիւնքը ինքն ըստ ինքեան ակներև կը լինի։

Մսացու անասունները թանգ գին ունեն առհասարակ, չը նայած, որ Նոր-Բայազէտը իր ամբողջ գաւառով պարապում է անասնապահութեամբ։ Ձէք գտնի և ոչ մի տուն (ի բաց առնելով վերջին ծայր աղքատները), չը կայ մի ընտանիք, որը չունենայ կթելու կամ լծելու անասուններ. բոլորը անխտիր պահում են կամ կովեր ու մատակներ, կամ եզներ ու գոմէշներ, կամ արջառներ ու երինջներ և կամ այծեր ու ոչխարներ։ Անասունների թանգութեան պատճառով վերջին ժամանակներս միսը թանգ գին ունի մեզանում։ Օրինակ, մի երկու ամիս առաջ 10 կօպէկ ֆունտը ոչխարի և 8 կօպէկ տաւարի միս էր ծախվում։ Բայց այս ամսին քաղաքային վարչութիւնը մսի սակագին նշանակեց՝ 6 կօպէկ տաւարի և 7 կօպէկ ոչխարի մսի համար, մի գին, որ այս ժամանակին, ինչպէս ասում են, մեր գիւղատնտեսական քաղաքի համար թանգ է համարվում, քանի որ նախկին տարիներում այս միջոցին (օգոստոսին) 3½—4 կօպէկ ֆունտը միս է ծախվել այստեղ։ Չը նայած մսի գների թանգութեան, այնուամենայնիւ, մեր մսագործներից չատերը այս տարի այնքան էլ մտիկ չեն անում սակագնին։ —Թանգ լինի տակօն թէ էժան՝ մի կօպէկով աւելի են հաշւում ֆունտը։ Սակայն մի քանի ձայնաւորների և ժողովրդի տրտունջի համաձայն, քաղաքային աւագ պ. Արծրունին խոստացաւ լուրջ հսկողութիւն պահպանել մսավաճառների վերաբերմամբ, և տակասից աւելի ծախողի վրա արձանագրութիւն կազմել։ Ապա թէ ոչ, ինչպէս չատերը վկայում են, նրանք, մսագործները, կարող են էլ աւելի երես առնել և, հսկողութեան բացակայութիւնից քաջալերված, միշտ էլ կը մնան անուղղելի և դէմ քաղաքային վարչութեան հրահանգներին և «պարտաւորեցուցիչ կանօններին»...

Կոան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Սղնախ, օգոստոսի 7-ին

«Մշակի» № 166-ի մէջ Արշակ քահանայի թղթակցութիւնը իր այն մասի մէջ, որ վերաբերում է ս. Կարապետ եկեղեցու երէցփոխ պ. բժիշկ Մովսէս Մկրտչեան Մովսէսեանցի երէցփոխանական գործունէութեան, ինձ վրա բարոյական պարտականութիւն է դնում, իբրև ներկայ գործակալի և նոյն եկեղեցու միաբանի, աչալրջօրէն հերքել նրա աչկարայ յետին մասը գրուածքը։

Հաստատելով նախ, որ երէցփոխ Մովսիսեանը ընտրվելու համարեա առաջին օրերից հրաւիրեց խմբապետ պ. Ծովաճեանցին և գեղեցիկ քառաձայն խումբ կազմեց, որ յետոյ երէցփոխից անկախ քայքայվեց խումբը. երկրորդ՝ վերանորոգեց եկեղեցու մի քանի մասերը, ինչքան որ թոյլ էին տալիս եկեղեցու աղքատ եկամուտները. երրորդ՝ յաճախում էր և յաճախում է եկեղեցին, երբ միայն գործը պահանջում է և վերջապէս գեղեցիկ և մանրամասն հաշիւ ներկայացրեց ծխական ժողովին, որը յայտնեց հրապարակական շնորհակալութիւն երէցփոխ պ. Մովսիսեանցին։ Այսքանս կարծեմ բաւական է։

Գործակալ Սղնախի՝
Ս. քահ. Տէր-Յովհաննիսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Այն մասնաժողովը, որ խմբագրում է «Ժողովրդական կրթութիւնը Ռուսաստանում» խոշոր հրատարակութիւնը և որ կազմված է Կայսերական ազատ-տնտեսական ընկերութեան մէջ, ծախսել է մինչև այժմ այդ հրատարակութեան վրա 63,000 րուբլի, որից 15,000 րուբլի տուել է ինքը ընկերութիւնը, 22,000 րուբլի հաւաքված է մասնաւոր նուիրատուութիւններով, 17,000 րուբլի ստացվել է հրատարակութեան վաճառումից, իսկ 9000 րուբլի պարտք է առնված։ Ծախքերի մէջ չէ հաշւած, այն ահագին աշխատանքը, որ գործ է դրված հրատարակութեան նիւթը հաւաքելու և մշակելու վրա։ Այդ աշխատանքը, ամենաչափաւոր գնահատութեամբ, արժէ 50,000 րուբլի։ Ընկերութեան հրատարակած հաշւից երևում է, որ ներկայումս այդ մասնաժողովը զուրկ է որ և է նիւթական միջոցից չարունակելու իր հրատարակութիւնը։ Նրա աւարտման համար անհրաժեշտ է էլի 25,000 րուբլի, այնպէս որ ամբողջ հրատարակութիւնը կարժենայ 88,000 րուբլի, չը հաշւելով խմբագրողների և այլ բազմաթիւ աշխատողների ձրի աշխատանքները։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ Պետերբուրգից ճանապարհ ընկաւ Կովկասի կառավարչապետի օգնական գեներալ-լէյտենանտ Ֆրէզէ։

—

Երջիկ կաթնարանը, որ յունիս և յուլիս ամիսներում գործում էր Փամբակի գիւղերի շրջանում, այժմ տեղափոխվել է Դիլիջան և գործում է նրա շրջակայքում։ Կաթնարանի ղեկավարողը կիրակի, օգոստոսի 10-ին, Դիլիջանում կարդաց երեք դասախօսութիւն Դիլիջանի հայ և ռուս և Պօղոս-Քիլիսայի գիւղացիների համար։ Դասախօսութիւնների ժամանակ գործում էր սեր զատող մեքենան և ցոյց էր տալիս գործնականապէս սեր զատելու դիւրին և արագ միջոցը։ Դասախօսութիւնները վերաբերում էին տեղական կաթնատնտեսութեան և տաւարապահութեան բարւոքման հարցերին։ Գիւղացիները հետաքրքրված էին և իրանց կողմից տալիս էին հարցեր դասախօսին վիճելի խնդիրների մասին։ Դասախօսութիւններին ներկայ էին նաև ամառանոց եկած հասարակութեան մի մասը։

—

Ուշադրութեան առնելով այն հանգամանքը, որ վերջին տարիների ընթացքում Անդրկովկասեան երկաթուղուն միացան նաև Կարսի և Երևանի երկաթուղային գծերը և որ Ուլուխանլու կայարանից սկսած շինվում է նոր գիծ դէպի պարսկական սահմանը և դրա հետ միասին աւելանում է Անդրկովկասեան երկաթուղու վրա ճանապարհորդների և ապրանքների տեղափոխութեան շարժումը, կառավարութիւնը որոշեց ընդարձակել Թիֆլիս կայարանը և նրա գլխաւոր արհեստանոցները։ Կայարանի ընդարձակման աշխատանքների համար որոշված է նշանակել մի միլիօն րուբլի։

—

Երկրագործութեան և պետական կալուածների մինիստրութեան երկրաբանական կօմիտէտին կից շուտով կը հիմնվի մի առանձին

խեղճ, նեղլիկ, ծուռ ու մուռ փողոցներ, միմեանց վրա կուտված փոքրիկ տնակներ՝ նեղ ու մանր պատուհաններով, համարեա քառակուսի դռներով։ Մինչդեռ նոր մասը, որ գոյութիւն է ստացել 1877-ի պատերազմից յետոյ, դուրս է եկել տափարակը, ունի լայն և ուղիղ փողոցներ, որոնց երկու կողմերից բարձրացած են ցածրիկ, բայց և գեղեցիկ տներ։ Կարսի այս մասը Ալէքսանդրօպօլից աւելի գեղեցիկ արտաքին ունի։ Դժբախտաբար, Կարսին դեռ չէ շնորհված քաղաքային ինքնավարութիւն, որ, անկասկած, աւելի արագ քայլերով առաջ կը տանէր այս նոր քաղաքը։ Նկատվում են ազգաբնակութեան միջոցներով գլուխ բերած մի քանի գործեր, բայց դրանք չատ քիչ են։ Փողոցներում անտանելի փոշի է կանգնած, իսկ Կարս-Չայը անցնում է փոշուց խեղդվող քաղաքի միջով և կարծես ծաղրում է մարդկային անհոգութիւնը։ Ակամայ յիշեցի այն հսկայական ծաղրը, որ աւելի մեծ Կուրը իր ափերից ամեն օր թափում է աւելի մեծ Թիֆլիսի վրա...

Երբ գնում էք մի քաղաք և կամենում էք իմանալ, թէ այդտեղի հասարակութիւնը ինչպէս է կարողանում բարեկեցութեան որ և է հոգս անել, հետաքրքրվեցէք իմանալ, թէ ուր է գտնվում այդ քաղաքի կլուբը։ Դա մի հիմնարկութիւն է, որ վայելում է ամեն տեսակ խնամք ու հոգացողութիւն և մի և նոյն ժամանակ ցոյց է տալիս ձեզ, թէ որքան վարակված են տեղական ղեկավարող շրջանները այն մեծ ցաւով, որի անունն է էգօիզմ։ Օրինակ, մտէք Բագու քաղաքը ամառ ժամանակ։ Անապատի տօթ, փոշի, մի խօսքով—դժոխք։ Քաղաքը ունի մի հատ այգի, ուր դժբախտ բնակիչը կարող է քիչ հանգստանալ, մաքուր օդ ծծել։ Մտէք այդ այգին։ Ոչ միայն նստելու, այլ և կանգնելու տեղ չը կայ, ծառուղիները լիքն են մարդկանցով։ Ահագին քաղաքում չատ մեծ թիւ են կազմում այն մարդիկ, որոնք օդի, բաւականութեան անհրաժեշտութիւնն են զգում այդ անապատ, չոր ու խանձված բնութեան մէջ։ Բոլոր ցանկացողների համար տեղ չը կայ, իսկ այգու ամենագեղեցիկ տեղում բարձրացած է կլուբի շինութիւնը, որի մէջ ամեն յարմարութիւն ստեղծված է այդ հիմնարկութեան անդամների համար։ Դրսում խեղդվում է մի ահագին բազմութիւն. ժամերով կանգնած են մարդիկ, ոչ թէ զբօսնում են, հանգստանում, այլ ուղղակի տանջվում են. մինչդեռ կլուբի մէջ ամեն ինչ կայ՝ և՛ թղթախաղի սեղաններ, և՛ հանգստանալու տեղ, և՛ գեղեցիկ խոհանոց, և՛ պաղ խմիչքներ։ Մի խումբ մարդիկ այդպիսի արտօնութիւն են ստեղծել իրանց համար. և հասարակութիւնը, որ խռնված է ծուռ ու մուռ, նեղ, զարիվեր ծառուղիներում, քրտինք է թափում, չիմանալով թէ ուր և ինչպէս մի տեղ ճարէ հանգստանալու համար, հարկադրված է նայել կլուբի մէջ զուարճացողներին և ընդունել, որ այդ բախտաւորները կատարեալ իրաւունք ունեն արտօնված լինելու...

Այսպիսի մի հանգամանք էլ ես Կարսում տեսայ։ Քաղաքը մի փոքրիկ այգի ունի, որ վերին աստիճանի խեղճ տպաւորութիւն է թողնում. ծառերը փոքրիկ են. զօռով բուսցրած, նրանք կարծես այժմ էլ, ամառվայ մէջ, մրսում են, վախենում են փոքր ինչ բարձրանալ։ Լեռնադաշտի բնութեան ծոցում դրանք խորթ զաւակներ են։ Ինչ էլ լինի այդ աղքատիկ բուսականութիւնը, այնուամենայնիւ, հաճելի կերպով շոյում է հայեացքը և հանգստանալու գրաւիչ տեղ է։ Բայց ինչ կայ նրա մէջ հասարակութեան համար։ Ոչինչ, բացի մի քանի հատ նստարաններից։ Իսկ այգու ամենալաւ տեղը գրաւել է կլուբի փայտէ շինութիւնը։ Այստեղ էլ, ուրեմն, բացառիկ արտօնութիւն թուղթ խաղացողների, բամբասանք անողների համար։ Կլուբը, կարծեմ, հարիւր անդամից աւել չունի։ Հիմա եկէք ու մի զարմացէք, որ հարիւր մարդ կարողանում են այսպիսի տեղ գրաւել, այսքան վայելել ու զուարճանալ, իսկ հազարները պիտի կամ փակված մնան Թիւրքական Մասի կեղտոտ ու նեղլիկ փողոցներում կամ պիտի փոշի կուլ տան նոր մասի տափարակներում...

Մնում է, որ մասնաւոր մարդիկ փողով զուարճութեան տեղեր յարմարեցնեն հասարակութեան համար։ Ամեն քաղաք, մեծ թէ փոքր, ունի այդ տեսակ «բարերարներ» և ամեն մէկդ գիտէք, թէ որքան թանգ է նստում հասարակութեան վրա այդ բարերարութիւնը։ Կարսն էլ զրկված չէ այդ կողմից։ Վօկզալի մօտ ես տեսայ պատերով շրջապատած մի փոքրիկ տափարակ տեղ. երևում էր մի ինչ որ շինութիւն, դռների մօտ թափառում էին մի քանի զինւորներ, երևում էր և հովանոցի նման մի բան, իսկ ժամանակ առ ժամանակ քամին բերում էր երգեհոնի (օրգան) սուր ձայները։ Ես հասկացայ, թէ ինչ հիմնարկութիւն է դա, երբ խոշոր ցուցանակի վրա կարդացի. «Կարսի ընտանեկան դրախտ»։

Րէկլամը կարծեմ երբէք աւելի անամօթ չէ եղել։ Ես չը գիտեմ, թէ ինչ ունի իր մէջ այդ «դրախտը»։ Բայց հասկացայ մի բան. խեղճ Կարսը ոչինչ հասկացողութիւն չունի դրախտի մասին...

Լէօ

տեղեկատու բաժանմունք, որի մէջ կը կենտրոնացնեն այն բոլոր նիւթերը և տեղեկութիւնները, որոնք կան Ռուսաստանի հանքային հարստութիւնների մասին։ Իւրաքանչիւր անհատ, որ հետաքրքրւում է որ և է պատճառով այդ հարստութիւններով, իրաւունք է տրվում դիմել տեղեկատու բաժանմունքին և ստանալ իրան հարկաւոր տեղեկութիւնները։

—

Նուխու գաւառի Վարդաշէն գիւղից հաղորդում են «Իվէրիա» լրագրին, որ այդ գիւղում տեղի է ունեցել սպանութեան փորձ Զէյրանաշվիլի քահանայի կեանքի դէմ։ Գործը դեռ ևս չէ պարզված և նրա մանրամասնութիւնները յայտնի չեն։

—

Կիևի լրագիրների ասելով, ներքին գործերի մինիստրը հաղորդեց Կիևի քաղաքային վարչութեան, որ նա հնարաւոր չէ համարում թոյլ տալ ստորագրութիւն բանալու Ռուսաստանի հարաւ-արևմտեան նահանգներում Աէլեքսանդր II կայսրին Կիևում արձան կանգնեցնելու նպատակով։ Կառավարութեան մերժումը այս հարցում պատճառաբանված է նրանով, որ վերջին ժամանակ Եկատերինա II-ին Վիլնայում արձան կանգնեցնելու և Վարշավա ու Բաթում քաղաքներում ռուսական եկեղեցիներ կառուցանելու համար բացված համառուսական ստորագրութիւնները բաւարար արդիւնք չը տուին, այդ պատճառով էլ կառավարութիւնը ստիպված էր խոշոր գումարներ բաց թողնել պետական գանձարանից՝ յիշված կառուցումները աւարտելու համար։

—

Հրատարակված են բարձրագոյն հաստատված նոր կանոններ, որոնցով իրաւունք է տրվում գործարանական և հանքագործական արդիւնաբերական հիմնարկութիւնների մէջ ծառայող բանւորներին որոշ վարձատրութիւն ստանալ այն դժբաղդ դէպքերի համար, որոնց զոհ դառնում են նրանք աշխատելու ժամանակ։ Բանւորներին նոր կանոններով մերժվում է վարձատրութիւն տալ այն ժամանակ, երբ դժբաղդ դէպքերը առաջանում են բանւորների դիտաւորեալ չարակամութիւնից կամ կոպիտ անզգուշութիւնից։ Գործարանատէրերի կողմից վարձատրութիւնը բանւորներին նշանակվում է որպէս նպաստ և որպէս կենսաթոշակ. նպաստ այն դէպքում, երբ բանւորը ժամանակաւորապէս կորցնում է աշխատելու ընդունակութիւնը, իսկ կենսաթոշակ այն դէպքում, երբ բանւորը ընդ միշտ զրկվում է աշխատելու ընդունակութիւնից։ Եթէ դժբաղդ դէպքի հետևանքը եղել է բանւորի մահը, նրա ընտանիքը իրաւունք է ստանում վարձատրութիւն պահանջելու գործարանատիրոջից։

—

ՆՈՒԽՈՒՑ մեզ գրում են. «Օգոստոսի 3-ին, կիրակի երեկոյեան, տեղիս քաղաքային ժողովարանի դահլիճում, դերասան Յակովլեանը սիրողների մասնակցութեամբ տուեց համերգ արեւելեան նուագախմբով։ Յատկապէս աչքի էին ընկնում իրանց աջող ձայներով պ.պ. Յ. Յակովլեան և Տ. Տէր-Եղիազարեան, իսկ (solo) երգով և աջող ձայնով պ. Եղ. Փարսադանեան։ Ուրախ համերգը տևեց մինչ ժամը 12-ը, իսկ ժամը 12-ից յետոյ սկսվեց պարահանդէս և տևեց մինչ ժամը 2-ը, որից յետոյ ժողովուրդը ցրվեց գոհ և ուրախ սրտով։»

—

ՍՈՒԽՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Սողոմոնեան ամուսինները այս ամառ գաւառներում պըտտելիս չը մոռացան և մեր Սուխումը։ Անցեալ ամբողջ յուլիս ամիսը անցկացնելով մեզ մօտ, տեղիս սիրողների մասնակցութեամբ, տուին երկու ներկայացում։ Առաջինն էր «Ղարաբաղի աստղագէտը», իսկ երկրորդը՝ «Ոճրագործի ընտանիքը»։ Չը նայած որ երկու անգամին էլ դահլիճը կիսով չափ դատարկ էր, բայց Սողոմոնեան ամուսինները շատ ոգևորված էին խաղում և բարեխղճօրէն կատարում իրանց դերերը»։

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ գրում են. «Ամսիս 9-ին սիրողները ներկայացրին Տէր-Գրիգորեանի «Մօղա», «Քաղցածներ» և Տէր-Դաւթեանի «Փաստաբանի մօտ» պիեսները։ Խաղի մէջ աչքի էին ընկնում օր. օր. Ա. Նաւասարդեան և Լ. Յովհաննիսեան։ Երիտասարդ սիրողների մեծամասնութիւնը թոյլ էր։ Գոյացած գումարը կը յատկացվի տեղիս տարրական դպրոցների օգտին։ Դահլիճը ծայրէ ի ծայր լիքն էր, որովհետև այս տարի ամառանոց եկողների թիւը, համեմատելով ուրիշ տարիների հետ, շատ է»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՉ Է ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅՈՒՄ

Յոյները մակեդոնացիների դէմ. Ազգերի կեանքում միշտ և ամեն տեղ շատ մեծ դեր է խաղացել ներքին երկպառակութիւնը։ Ահա մի այդպիսի բացասական ոյժ է, որ մակեդոնական ապստամբութեան հէնց սկզբից թուլացրել է բոլգարների զօրութիւնը և որոշ ծառայութիւն մատուցել բռնակալ Թիւրքիային։ Դա յոյների վերաբերմունքն է դէպի մակեդոնական շարժումը։

Ինչպէս յայտնի է, Մակեդոնիայում բոլգարների ու սերբերի հետ միասին ապրում են նաև բաւականաչափ յոյներ, որոնց ցանկութիւնն է իրանց բնակավայրը մայր Յունաստանի հետ միացած տեսնել։ Բայց որովհետև նրանք ոչ ֆիզիքական և ոչ էլ բարոյական ոյժ ու հնարաւորութիւն ունեն մի այդպիսի շարժում առաջացնելու և որովհետև բոլգարները վաղուց արդէն պարզել են յեղափոխական դրօշակը և մերթ ընդ մերթ ապստամբութիւն առաջացնելով, ձգտում են ազատել Մակեդոնիան Թիւրքական լծից, ուստի այդ երևոյթը շարժել է յոյների ամենասաստ նախանձը և նրանք ամեն կերպ աշխատում են արգելք դառնալ բոլգարների ազատագրական շարժմանը։ Մատնութիւն, բացարձակ համակրութեան արտայայտութիւն Թիւրքերին, հակակրանք ու գժգոհութիւն ապստամբներին—ահա մի շարք յատկութիւններ, որ ցոյց են տուել յոյներից շատ շատերը վերջին ժամանակներս։

Եւ այդ ամենը իբրև մի սև բիծ դրօշմվել է մակեդոնական նորագոյն պատմութեան արիւնոտ էջերում, իբրև մի պղուելի դիսոնանս միշտ հնչել է մակեդոնացիների ազատութեան ձայների հետ։

Նոյն իսկ այժմ, երբ մակեդոնացիները վերջին ճիգն են թափում իրանց դարաւոր շղթաները ջախջախելու համար, երբ անհաւասար կռիւը հազարաւոր զոհեր է գետին գլորում, «յոյն ազգասէրները» դարձեալ չեն հրաժարվում իրանց բացասական ընթացքից, դարձեալ օգնում են Թիւրքերին, թշնամութիւն են ցոյց տալիս դէպի մակեդոնացիները։ Եւ երբ վերջիններս այդպիսիներին պատժում են իբրև մատնիչների ու թշնամիների, այն ժամանակ Յունաստանի խորքերից է հնչում բողոքի ձայն, թէ «մակեդոնացիները կոտորում են յոյներին, թէ անհրաժեշտ են օգնել Թիւրքերին և զսպել մակեդոնացիներին»...

Ահա մի այդպիսի խլրտում են բարձրացրել յունական լրագիրները Աթէնքում։ Նրանք առաջնորդող յօդուածներով դատափետում են ապստամբներին և ցանկութիւն են յայտնում, որպէս զի Թիւրքիան ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնէ մակեդոնական ապստամբութիւնը ճնշելու համար։

Եւ այդպիսի ցանկութիւն արտայայտում է մի ազգի մամուլ, որը նոյնպէս երկար դարերի ընթացքում ճաշակել է Թիւրքական բռնակալութեան պտուղները, որը շատ լաւ հասկանում է այդ պտուղների դառնութիւնն ու անտանելիութիւնը։

Ցաւալի է, բայց դժբաղդաբար իրողութիւն։

—

Ալբանացի սերբերը մակեդոնացիների դաշնակից։ Ի զուր չէ ասված, թէ ապստամբութիւնը մի դիւրածաւալ նիւթ է, որ շատ հեշտութեամբ և կարճ ժամանակում կարող է հասնել մի տեղից մի ուրիշ տեղ, մի երկրից մի ուրիշ երկիր, եթէ միայն գոյութիւն ունեն համապատասխան պայմաններ։ Այդ իրողութիւնը հաստատելու է գալիս ալբանական օրգան «Albanija» թերթում մօտ օրերս տպագրված կոչը։

Ինչպէս յայտնի է, Ալբանիան և Հին-Սերբիան էլ չափազանց ճնշված են Թիւրքական լծի տակ և արդէն մի քանի անգամ կտրուկ փորձեր են արել այդ լուծը թօթափելու համար։ Սակայն Եւրօպան իր աւանդական սովորութեամբ միշտ աշխատել է status quo պահպանել, ուստի և ալբանական տենչերը միշտ էլ մնացել են իբրև «ձայն բարբառոյ յանապատի»։

Սակայն անհրաժեշտութիւն դարձած սոցիալական պահանջը այժմ նորից ասպարէզ է գալիս. Albanija»-ում տպագրված կոչից կարելի է դուրս բերել այն եզրակացութիւնը, թէ շուտով Ալբանիայում էլ բռնկվելու է ապստամբութիւն և այդպիսով ալբանացի սերբերը դաշնակից են հանդիսանալու մակեդոնացիներին։

—«Մենք հարցնում ենք եւրօպական քաղաքականութիւնից և մամուլից, ասում է այդ կոչը. կարելի՞ է թոյլ տալ, որ Բ. Դրան և Ըլդըզի գործիչները, Սերբիայի արժանաւոր զաւակներին կոտորելով, լցնեն նրա համբերութեան բաժակը։ Այժմ Սերբիայի զօրքը վրիժառութեան տենչով ոգևորված՝ թագաւորի հրամանին է սպասում, որպէս զի կռիւ սկսէ իր ճնշված եղբայրների ազատութեան և սերբիական մեծ պետութիւն հաստատելու համար։ Կարելի՞ է, արդեօք, այդ ճնշումը թոյլ տալ մանաւանդ այժմ, երբ սերբիական գահի վրա նստած է մեծ Կարա-Գէօրգիևիչի թոռը, որի սրբազան տենչանքն է՝ լրացնել իր պապի սկսած գործը։ Թող յայտնի լինի եւրօպական դիպլօմատիային և մամուլին, որ եթէ սերբ ժողովուրդը ոտքի կանգնի և զէնքի դիմէ, այն ժամանակ ամբողջ բալկանեան թերակղզին արեան մէջ կը խեղդվի...»

—

Նորանոր սարսափներ. Թիւրք կառավարութիւնը վերջին ճիգն է թափում ապստամբութիւնը ճնշելու համար և միշտ գազանային միջոցներով է աշխատում ազդել։ Ահա թէ այդ մասին ինչ է պատմում «Београдске Новине» թերթը.

—Կորչեվօ գիւղի մօտ արիւնահեղ ընդհարում տեղի ունեցաւ Թիւրքերի և հրոսակախմբերի միջև, որից յետոյ Թիւրքերը կոտորեցին բոլոր անզէն ու անպաշտպան քրիստոնեաներին։

Սկօպիայի և Վէլէսի գաւառներում Թիւրքական զօրքը բնաջինջ արեց բոլգարական 14 գիւղեր։ Նոյն վիճակին ենթարկվեցին շատ գիւղեր Բիտոլիայի նահանգում։

Թիւրքերը լուր են տարածում, որ Բիւտոլիայի շրջակայքում յայտնվել են 2000 հոգուց բաղկացած հրոսակախմբեր... Գնում է ահագին զօրք, բայց ոչինչ չի գտնում և իր վրէժը լուծում է խաղաղ ազգաբնակութիւնից, կոտորելով բոլոր քրիստոնեաներին առանց բացառութեան։

Բօսնիայից և Հերցօգօվինայից գաղթած մահմեդականները Բիտոլիայի շրջակայքում յարձակվել են քրիստոնեաների վրա, աւերել բազմաթիւ գիւղեր և կոտորել են անպաշտպան բոլգարներին։ Սպանված ծերունիների, կանանց և երեխաների թիւը 2500-ի է հասնում...»

Ահա այդպէս է գործում Թիւրքիան. այդպէս է աշխատում խեղդել ապստամբութիւնը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Այս րոպէիս հետաքրքրութիւնը կենտրոնացած է դիպլօմատիական երկու յայտագրերի վրա մակեդոնական հարցի առիթով,—յունական և բոլգարական,—որոնք ուղարկված են մեծ պետութիւններին։ Յունական կառավարութեան յայտագիրը դիմում է պետութիւններին ստիպողական պահանջով, որպէս զի Թիւրքիային կատարեալ ազատութիւն տրվի բոլգարական ապստամբութիւնը ճնշելու համար Մակեդոնիայում, որովհետև հակառակ դէպքում Յունաստանը հարկադրված կը լինի բացայայտ կերպով միանալ Թիւրքիայի հետ խաղաղութիւնը պաշտպանելու նպատակով և մակեդոնական յոյներին պաշտպանելու համար, որոնք ամենածանր հալածանքների են ենթարկվում բոլգարական հրոսակախմբերի կողմից։ Այդ յայտագրից առաջ շարժում էր սկսվել յունական ռումինող-մակեդոնացիների և յունական մակեդոնական դաշնակցութեան մէջ, այդ երկու կազմակերպութիւնները յարաբերութիւններ սկսեցին իրանց ներկայացուցիչների միջոցով Աթէնքի Թիւրքաց դեսպանութեան հետ. ռումինողները հեռագրով սուլթանից թոյլտուութիւն խնդրեցին պատերազմել Թիւրքաց զօրքերի հետ միասին բոլգարների դէմ։ Դաշնակցութիւնը նոյն ճանապարհով թոյլտուութիւն խնդրեց ինքնապաշտպանութեան համար զէնք բաժանելու Մակեդոնիայի յոյն ազգաբնակութեանը։ Երկու պատգամաւորութիւններն էլ դրանից յետոյ դիմեցին յունական մինիստր-նախագահին, որը բացառաբար վերաբերվեց այդ երկու ձեռնարկութեանը և ընտրեց դիպլօմատիական ճանապարհը։ Բոլգարական կառավարութիւնը դեռ մէկ ամիս առաջ դիմեց պետութիւններին մի խիստ յայտագրով, որի հետևանքն էր Թիւրքիայի խոստումը՝ դադարեցնել Մակեդոնիայի խաղաղ բոլգար ազգաբնակութեան հալածանքը։ Եւ որովհետև այդ խոստումները թղթի վրա մնացին, բոլգարական կառավարութիւնը պատրաստեց յիշատակագիր, որը որպէս լրացում նախկին յայտագրի յանձնված է այժմ պետութիւնների ներկայացուցիչներին Սօֆիայում։ Յիշատակագիրը ապացուցանում է բոլգարական մեղադրանքների հիմնաւորութիւնը, թւելով Թիւրքաց իշխանութիւնների բոլոր զեղծումները և կամայականութիւնները Մակեդոնիայում։ Ամբողջ դօկումէնտը խիստ մեղադրական ճառի բնաւորութիւն է կրում Թիւրքիայի դէմ և վերջանում է հետևեալ յայտարարութեամբ. «Համբերութիւնից դուրս գալով երբէք չը կատարվող խոստումներից, Մօնաստիրի (Բիտոլիան) շրջանի ազգաբնակութիւնը զէնքի դիմեց։ 250 կիլօմէտր հեռաւորութեամբ բոլգարական սահմանից ապստամբութիւն բռնկվեց. այդ ապստամբութեան պատճառները այժմ յայտնի են. և նրա պատասխանատուութիւնը որոշված է։ Բ. Դուռը այլ ևս իրաւունք չի ունենայ մեղադրել բոլգարական իշխանութեանը»։

—Կիւստէնդիլից հեռագրում են, որ վերջին ժամանակներս Թիւրքաց զինուորների փախուստը գնդերից ահագին չափեր է ընդունում։ Ամբողջ բաժանմունքներ և րէդիֆների վաշտեր օֆիցէրների հետ միասին թողնում են ծառայութիւնը և փախչում։

—Թիւրքիան պատուիրեց գերմանական Կրուպի գործարանին պատրաստել 192 արագաձիգ թնդանօթներ, 790,000 Թիւրքական ոսկի գումարի։ Այդ գործարանը արդէն 44,000 ոսկի կանխավճար ստացաւ և այս օրերս կը ստանայ կրկին 100,000 ոսկի։ Այդ բոլոր թընդանօթները պէտք է պատրաստ Թիւրքիա ուղարկվեն 1904 թւի յուլիսին։ Մի քանի բատարէաներ երեք ամսից յետոյ պէտք է պատրաստ լինեն։

—Ֆրանսիական նշանաւոր երաժիշտ Նէկտոր Բէրլիօզի ծննդեան հարիւրամեայ տարեդարձը հանդիսաւոր կերպով տօնվում է Գրէնօբլում, որի մօտ նա ծնվել է 1803 թւին։ Արձանի բացմանը ներկայ լինելու համար Գրէնօբլ են եկել ֆրանսիական բազմաթիւ պատգամաւորութիւններ, սիրողների օրկէստրներ և խմբեր։

—Րաբբիների միջազգային համաժողովի վերջին նիստում Կրակովում տարնօվեան րաբբի Շիր առաջարկեց Գալիցիայի րաբբիների անունից՝ կազմակերպել րաբբիների միջազգային դաշնակցութիւն այնպէս, որ այդ դաշնակցութեան գլուխ կանգնած լինի բոլոր երկիրների րաբբիների ընտրած «գլուխը», որը լինէր դաշնակցութեան ներկայացուցիչ և նրա գլխաւոր ղեկավարը։ Այդ առաջարկութիւնը, մի քանի վիճաբանութիւններից յետոյ, ընդունվեց, բայց րաբունապետի ընտրութիւնը չը կայացաւ։ Ապագայ րաբունապետը մօտաւորապէս նոյնպիսի դիրք պէտք է ունենայ, ինչ որ ունի պապը կաթոլիկների համար։

—Աւստրիական Ֆրանց-Յովսէփ կայսրը, հէնց որ Վիէննա եկաւ, առաջինը ընդունեց էրցհէրցօգ Ֆրանց-Ֆէրդինանդին։ Էրցհէրցօգի ունկնդրութեանը Վիէննայում մեծ նշանակութիւն են տալիս և կարծում են, որ կայսրը ակնարկեց էրցհէրցօգին, որ ինքն դիտաւորութիւն ունի հրաժարվելու գահից։ Կայսրի մօտից էրցհէրցօգը ուղղակի գնաց զինուորական մինիստրութիւնը։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

12 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Օրէնքների ժողովածուի» մէջ տպագրված է, որ հաստատվում են պետական գիւղացիների և Անդրկովկասի 5 նահանգների արքունական հողերի վրա հաստատված գաղթականների հողային կազմակերպութեան կանոնները։

ՕԴԵՍՍԱ. «Терецъ» մարտանաւը, որ բերելու է Ռօստօվսկու մարմինը, էրէկ երեկոյեան դուրս եկաւ Կ. Պոլսից և վաղը առաւօտեան սպասվում է այստեղ—Օդեսայում։ Մարմինն ուղեկցում է Ռօստօվսկու կինը ընտանիքի հետ միասին։ Թաղումը տեղի կունենայ Օդեսայում, Նոր գերեզմանոցում, որտեղ թաղված է հանգուցեալի հայրը։

ՊՍԿՕՎ։ Նահանգապետը հրատարակեց Թագաւոր Կայսրի շնորհակալութիւնը ազգաբնակութեանը՝ ամենահպատակօրէն զգացմունքների արտայայտութեան համար։ Հայրենասիրական տրամադրութեան մէջ գտնվող ժողովուրդը հիացմունքով է կարդում այդ յայտարարութիւնը։

ՑԵՏԻՆԻԷ։ Բոլգարիայի քաղաքական գործակալ Բէզօվը հանդիսաւոր ունկնդրութեան ժամանակ յանձնեց հաւատարմական հրովարտակները։ Իշխան Նիկօլայը մատնացոյց արեց երկու պետութիւնների ու ժողովուրդների սիրալիր եղբայրութիւնը։

Կ. ՊՈԼԻՍ։ Այսօր հասաւ այստեղ «Терецъ» մարտանաւը, որ տանում է հանգուցեալ Ռօստօվսկու մարմինը։ Ժամասացութիւնից յետոյ «Терецъ»-ը դուրս եկաւ ծով՝ մարմինը Ռուսաստան հասցնելու համար։

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ։ Երեկոյեան այրվեց Գօլդբերգի պահեստը։ 170 ծառայողներից ազատվեցին միայն նրանք, որոնք ներքին յարկումն էին։ Հրդեհաշէջները դիմեցին փրկարար քաթանների օգնութեանը և վերին յարկից մարդիկ թռնում—ընկնում էին դրանց վրա. այդ ժամանակ 13 մարդ մեռան և 16-ը վերքեր ստացան։ 40-ից աւելի մարդիկ այրվեցին։

Կ. ՊՈԼԻՍ։ Ապստամբների այրած՝ Վասիլեկօս, Պօրտունակ և Ինիադա գիւղերից փախած

800 մահմեդականներին և 60 յոյներին տեղաւորեցին Կաւալի հիւանդանոցում։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Ռուսաց կառավարութիւնը յայտնեց, որ նա բաւարարութիւն ստացած է Բ. Դրան պատասխանով։

ՊԱՐԻԶ։ Հնդկա-Չինաստանի նահանգապետ Բօն ուղևորվում է դէպի Ֆրանսիա և այլ ևս չի վերադառնայ իր պաշտօնին․ Լաքօրին էմբեր ամուսինների խորհուրդ չը տուեց վճարէկ գանգատ տալու։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Արձակուած գործվեց Կայլարի գաւառի Բօկիստ գիւղի վրա։ Տարել են 13 բնակիչներ։ 119 ապստամբներ գերի են վերցրած Կրուշեվօում։ Նրանց բերել են Մօնաստիր։ Զօրքերը վերցրել են զէնքերը, 3 ռումբեր, 2 ծնդանօթ և դրօշակը, որի վրա գրված է «Մահ»։

ԲԷԼԳՐԱԴ։ Պեօտր Թագաւորը երեխաների, իշխան Արսէնիյի և մինիստր Մաշինի ուղեկցութեամբ սկսեց իր ճանապարհորդութիւնը և ուղևորվեց դէպի Տօպօլա։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Բ. Դուռը հաղորդեց ռուսաց և աւստրօ-ունգարական դեսպանութիւններին, թէ Սալօնիկի վիլայէթում ապստամբների 40 հոգուց բաղկացած հրոսակախումբը Դօգի-խանի գաւառի Տուրկա գիւղում սպանեց մի քանի մահմեդականների և տարաւ իր հետ 5 մահմեդականների ու քրիստոնեաների։ Վօդէնի գաւառի Կայմակալանի լեռներում կռիւ տեղի ունեցաւ․ հրոսակախմբից սպանվեցին 15 հոգի, իսկ վիրաւորվեցին 13-ը․ զօրքերը կորցրին 6 սպանված և 3 վիրաւոր։ Էնիջ Վարդար նահանգում հրոսակները տարան դաշտային քրիստոնեայ պահապաններին։ Մօնաստիրի գաւառի Ջօնգին գիւղում ապստամբների հրոսակախումբը կրակի ճարակ դարձրեց հինգ տուն և ինը դաստակերտներ։

13 օգոստոսի

ՊԱՐԻԶ։ Վախճանվեց գեղարուեստից ճեմարանի քարտուղար Լարրում, որ յայտնի է իբրև պատմութեան և գրականութեան գրող։

ՄԻՆՍԿ։ Նօվօգրուդկօում բացվում է մշտական մանկավարժական դասընթացներ՝ տարրական դպրոցների ուսուցիչներ պատրաստելու համար։

ՀՌՕՄ։ Պօրտօ-Մաուրից, Ցիօից և Սան-Րեմօից հաղորդում են, թէ գիշերը ստորերկրեայ թեթև հարուած է զգացվել, որ տևել է մի քանի վայրկեան։ Վնաս չէ առաջացել։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽԱՉԱՏ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով, փակագծում Թիֆլիսի հաշւով)

Արագ գնացք Թիֆլիսից—Բաթում ամեն օր դուրս է գալիս առաւօտեան 9 ժ. 39 ր. (10 ժ. 37 ր.) հասնում է Բաթում երեկոյեան 8 ժ. 3 ր. (9 ժ.)։

Արագ գնացք Բաթումից—Թիֆլիս ամեն օր դուրս է գալիս երեկոյեան 10 ժ. 24 ր. (11 ժ. 22 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 8 ժ. 44 ր. (9 ժ. 42 ր.)։

Փօստատար գնացք Բագուից դուրս է գալիս երեկոյեան 9 ժ. 18 ր. (10 ժ. 16 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 4 ժ. 25 ր. (5 ժ. 23 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 5 ժ. 20 ր. (6 ժ. 18 ր.), հասնում է Բաթում առաւօտեան 6 ժ. 5 ր. (7 ժամ 3 րօպէին)։

Մարդատար գնացքը Բագուից դուրս է գալիս ցերեկվայ 1 ժ. 3 ր. (2 ժ. 1 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 6 ժ. 5 ր. (7 ժ. 3 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից առաւօտեան 6 ժ. 51 ր. (7 ժ. 49 ր.), հասնում է Բաթում երեկոյեան 6 ժ. 58 ր. (7 ժ. 56 ր.)։

Փօստատար գնացքը Բաթումից դուրս է գալիս գիշերվայ 9 ժ. 23 ր. (10 ժ. 21 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 10 ժ. 10 ր. (11 ժ. 8 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից ցերեկվայ 10 ժ. 51 ր. (11 ժ. 49 ր.), հասնում է Բագու առաւօտեան 5 ժ. 8 ր. (6 ժ. 6 ր.)։

Մարդատար գնացք Բաթումից դուրս է գալիս առաւօտեան 9 ժ. 39 ր. (10 ժ. 37 ր.), հասնում է Թիֆլիս երեկոյեան 10 ժ. 3 ր. (11 ժ. 1 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 10 ժ. 34 ր. (11 ժ. 32 ր.), հասնում է Բագու ցերեկվայ 3 ժ. 2 ր (4 ժ.)։

Փօստատար գնացքը դուրս է գալիս Թիֆլիսից դէպի Երևան երեկոյեան 11 ժ. 32 ր. (12 ժ. 30 ր.), հասնում է Երևան 5 ժ. 14 ր. (6 ժ. 12 ր.), հասնում է Կարս 2 ժ. (2 ժ. 58 ր.)։

Փօստատար գնացքը Կարսից դուրս է գալիս ցերեկվայ 3 ժ. 57 ր. (4 ժ. 55 ր.), հասնում է Ալէքսանդրօպօլ երեկոյեան 7 ժ. (7 ժ. 58 ր.), Երևանից դուրս է գալիս 11 ժ. 6 ր. (12 ժ. 4 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 5 ժ. 11 ր. (6 ժ. 9 րօպէին)։

ՇՈՒՇՈՒՄ

Առաջիկայ սեպտեմբերի 1-ից կը ընդունվեն «ՆԱԽԼԷԲՆԻԿՆԵՐ» (հաստկաւորներից—ուսուցիչներ և այլք)։ Պայմանների մասին դիմել ոչ ուշ քան օգոստոսի 15-ը. Шуша, Е. Теръ-Мартиросянцъ. 6—8

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐ ԿՐՕՆԻ

Պատրաստված յատկապէս պետական դպրոցների հայ աշակերտների և աշակերտուհիների համար, աշխ. Եզնիկ ա. ք. Երզնկեանի։

1) Առաջին գրքոյկ, «Աղօթքներ (բացատրութեամբ) և գլխաւոր տօների (համառօտ) պատմութիւններ» գ. տպագ. գինը 20 կօպ.։
2) Երկրորդ գրքոյկի ա. մասը «Հին ուխտի ս. պատմութիւններ» (բացատրութեամբ) բ. տպագ. գինը 30 կօպ.։
3) Երրորդ գրքոյկի բ. մասը «Նոր ուխտի ս. պատմութիւններ» (բացատրութեամբ), գինը 30 կօպ.։

Գումարով գնողներին 30% զեղչում։

Դիմել՝ Тифлисъ, прот. Езнику Ерзинкянцу. 3—10

Լոյս տեսաւ

ՅՈՎՀ. ԴՈՒՐԲԱԽԵԱՆԻ

„ԾԱՆՕԹ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ“

վերնագրով վիպական գրուածքը—հայ եկեղեցականների և երէցփոխների կեանքից։

Գինը 75 կօպ.։

Դիմել՝ հայ գրավաճառներին Թիֆլիս և Բագու. իսկ հեղինակին—հետևեալ հասցէով. С.-Петербургъ, Лештуковъ переул. № 4. Пушкинская Скоропечатня. 4—10

Մ. Ալթունեան

իրական վէպ

ԱՂՔԱՏԻՆ ՊԱՏԻՒԸ

կամ

ՆԱԽԱՆՁԱՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏԸ

4 հատոր

Գինն է 2 ր. 40 կ.

Ծախվում է Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառանոցներում։ 3—3

Լոյս տեսաւ

Բժշկ. Վահ. Արծրունու

Ա Ղ Ջ Ի Կ

պատկերներով

(Առողջապահական և բարոյագիտական էտիւդ)

Գինն է 60 կ.

Դիմել՝ Թիֆլիս, «Գուտենբէրգ» գրախանութին։ 5—5

Մի փորձված

Խ մ բ ա պ ե տ,

որ կարդում է եկեղեցական քառաձայն և եռաձայն (Եկմալեանի պարտիտուրայով) խառն խմբեր, դասեր աւանդել երաժշտական թէօրիայից—կարող է պաշտօն ունենալ միայն հիւսիսային Կովկասի և Ռուսաստանի ներքին քաղաքներում։

Դիմել՝ г. Старый-Крымъ (Таврическій) А. М. Туманянцу. 4—5

ԴՊՐՈՑ և ՊԱՆՍԻՕՆ

Յով. Մելիք-Ջհանեանցի

Ընդունվում են գիշերօթիկ և երթևեկ աշակերտներ և պատրաստվում են բոլոր միջնակարգ դպրոցները մտնելու համար։ Աւանդվում են գերման., ֆրանս. և լատին. լեզուները։

Тифлисъ. Армянскій базаръ, домъ Гургенова, № 28. 2—10

ՄԻ ԿՐԹՎԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

ընտիրատեստատներով և ռէկօմէնդացիաներով փնտրում է գանձապահի (кассиръ) կէսօրեայ (առաւօտից մինչև ժամի 3—4-ը) պաշտօն։ Հարցնել «Գուտենբէրգ» գրավաճառանոցում։ 5—5

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ.

ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ամեն օր.

Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7

Վելիամինօվսկայա փ. տ. № 8.

5—100

Ե. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԲԱՌԱՐԱՆ ՌՈՒՍԵՐԷՆԻՑ ՀԱՅԵՐԷՆ

(ПОЛНЫЙ РУССКО-АРМЯНСКІЙ СЛОВАРЬ)

Օգոստոսի 31-ին լոյս կը տեսնէ ՉՈՐՐՈՐԴ պրակը, գինը 1 ր., ճանապարհածախսով 1 ր. 15 կ. Բառարանի բաժանորդագինն է 6 րուբլի, ճանապարհածախսով 7 րուբլի, առաջին հատորը փաթակազմ՝ 7 ր. 50 կ.։ Երեք ր. 50 կ. կամ 4 ր. ուղարկելը կը համարվի բաժանորդ և սնդապաղ կըստանայ արդէն լոյս տեսած պրակները։

Դիմել հեղինակին հետևեալ պարզ հասցէով. Тифлисъ, А. С. Дагбашяну և կամ «Գուտենբէրգ» գրախանութ։ 1—2

Լոյս տեսաւ և վաճառվում են

Կենտրոնական Գրավաճառանոցում

յետագայ գրքերը՝

Ակադեմիկ Ի. Ր. Թարխանօվ, Տնային բժշկարան, պրակ ա. Անդամազննութիւն և բնախօսութիւն, 104 պատկերով, հրատ. բժ. Գ. Բաբեանի, Թիֆլ. 1903 թ. գ. 1 ր.
Պալասանեան Ստ., Պատմութիւն Հայոց—սկզբից մինչև մեր օրերը, գ. տիպ, Թիֆլ. 1903 թ., գ. 1 ր. 50 կ.
Աղանեան Գ. ա.-քահ., Աղօթատետր հայոց եկեղեցական և արքունի ուսումնարանների համար, գ. լրացրած տիպ, Տփխիս, 1903 թ. գ. 10 կ.

Նոյն տեղը վաճառվում են ամեն տեսակ ուսումնարանների համար բոլոր ԴԱՍԱԳՐԵՐԸ։

Դիմել՝ Въ Тифлисъ, въ Центральную Книжную Торговлю. (Հ.) 1—10

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև ձեռնտու ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ

Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձևով հաշուապահութիւն $4^1/_2$ ամսում։

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

1) Իտալական կրկնակի հաշուապահութիւն արդիւնագործութեան բոլոր ճիւղերի վերաբերեալ, վաճառականական, բանկային, յանձնարարական, գործարանական, նաւանաւթարդիւնաբերական և նաւթագործական հաշուապահութիւն։ 2) Առևտրական թուաբանութիւն։ 3) Առևտրական թղթակցութիւն։ 4) Մաւրհակային և առևտրական օրէնքներ։ 5) Վայելչագրութիւն և ուղղուած ամենավառ ձեռագրի։ 6) Թուաբանութիւն համրիչի վրա։ 7) Գրելու վարժութիւն «Րէմինկտօնի» գրելու մեքենայի վրա (կամաւոր)։

Կուրսերի համար դասատուներ են հրաւիրված համալսարանական կրթութիւնով և իրանց գործին մասնագէտ մարդիկ, որոնք հաստատվել են իրանց պաշտօնում ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից. գեղագրութեան համար ևս հրաւիրված է մի գեղագիր նկարիչ։

Ընդունելութիւն ամեն օր ժամը 5 մինչև 7 երեկ.։ Պարապմունքները սկսվում են 1903 թվի սեպտեմբերի 15-ից պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ՝ 60 րուբլի վճարով ամբողջ դասընթացքի համար։

Դասընթացքը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, ատեստատներ։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին՝ Թիֆլիսում, Н. В. Абраамяну, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր։ Ծրագիրն ուղարկվում է ձրի։

Վերևում յիշված ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պոստի ծախս վճարելու։ ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կոպէկ։ (Կ. Ե. Հ.) 11—25

ՊԻԼԻԼՆԵՐ

CASCARA MIDY

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ

ժողովրդական միջոց

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՓՈՐԿԱՊՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Չափը—2 պիլիւլ երեկոյեան, պառկելուց առաջ։

CASCARA MIDY (Կասկարա Միդի) չէ առաջացնում ստամոքսի մէջ ցաւեր, սրտի խառնում, կամ փորլուծութիւն։

Դեղատուն Midy, 113, faubourg, St-Honoré, Պարիզ, Ռուսաստանի գլխաւոր դեղատներում։ (19, 26, յ. 3, 17, 30 յլ. 14, 28 օ. 11, 25 ս. 9, 23 հ.

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

Միքայէլեան փողոց, № 161.

Աչքի առաջ ունենալով Թիֆլիսի գործակատարներից մի քանիսի շատ անգամ կրկնված խնդիրը՝ հնարաւորութիւն տալու նրանց առևտրական գիտութիւններ ձեռք բերել՝ Դասարանների Վարչութիւնը, կամենալով բաւարարութիւն տալ նրանց ցանկութեան, բաց է անում այս օգոստոս ամսի 15-ից կօնտօրական գործի երեկոյեան կուրսեր հետևեալ ծրագրով.

1) Առևտրական հաշուապահութիւն։
2) Թուաբանութիւն հաշւէցոյցի վրայ։
3) Առևտրական հաշւարարութիւն։
4) Առևտրական թղթերի—հաշիւների, ֆակտուրների կազմութիւն և այլն։
5) Գործակատարների պարտականութիւնները հասարակութեան և խանութատիրոջ վերաբերմամբ։

Կուրսերում ընդունվում են ամեն հասակի գրագէտ գործակատարներ։

Պարապմունքները տեղի կունենան երեկոները, $8^1/_2$—10 ժամը, 5 րուբլի վարձով կամ 40 րուբլի տարեկան։

Գրվել կարելի է միայն մինչև օգոստոսի 15-ը Դասարանների գիւանատանը (Միքայէլեան փող. № 161) իւրաքանչիւր օր, $8^1/_2$ ժամից մինչև 10 ժամը երեկոյեան, կամ բեռների տեղափոխութեան ռուսական ընկերութեան գրասենեակում, Տէր-Ցարութիւնեանի մօտ։

10—10

Հիմնադիր Ի. Բրօն-Ֆօն-Բրէննէր